

ENGELE SAHİP İNSANLARA İLİŞKİN HABERLERİN BİRGÜN, CUMHURİYET, HÜRRİYET VE YENİ ŞAFAK GAZETELERİNDEKİ SUNUMU¹

*Bülent Özdemir²
Nejdet Atabek³*

Özet

Çalışmanın konusunu, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin engele sahip insanlara ilişkin yaklaşımlarının, bu gazetelerde 1 Ocak-31 Aralık 2005 tarihleri arasında yayımlanmış haberler üzerinden analizi oluşturmaktadır. Sözü edilen gazetelerin engelliliğe ilişkin yaklaşımları değerlendirilirken, engele sahip insanlar hakkındaki toplumda hâkim olan inanç, değer ve kalıp yargılar göz önünde bulundurulmuştur. Bunun yanında gazetelerin yaklaşımları, 1980’li yıllardan itibaren iletişim ve medya alanındaki teknolojik ve ekonomik dönüşümün ortaya çıkardığı arz yönlü ve kâr odaklı habercilik anlayışı ekseninde değerlendirilmiştir. Ayrıca engele sahip insanları sosyal katılımdan sistemik olarak dışlayan fiziksel ve sosyal bariyerleri öne çıkaran engelli çalışmaları da önemli referans noktalarından birini oluşturmuştur. Bu bağlamda çalışmada, basının engele sahip insanlara nasıl yer verdiğinin açığa çıkarılması amaçlanmıştır ve nicel analiz, nitel analiz yöntemlerinden birlikte yararlanılmıştır. Nicel analiz bölümünde, gazetelerin bütün sayfalarında engele sahip insanlar hakkında yayımlanmış haberlerin sayısal dağılımları belirlenmiştir. Nitel analiz aşamasında ise gazetelerde yer alan haberlere eleştirel söylem analizi uygulanmıştır. Sonuç olarak, engellilik olgusu ve engele sahip insanlar hakkında yayımlanan haberlerin, belli bazı temalar etrafında toplanmış, merhamet etme, acıma, üzülmeye gibi duyguların açığa çıkarılması yoluyla tiraj ve kâra odaklanmış, yayıncı kuruluş ve ajanslar tarafından sıkça üretilen haberler olduğu görülmüştür. Ayrıca, bu haberlerin engele sahip insanların sosyal dışlanmışlıklarını kişisel “yetersizlikler” ine indirgeyen yaygın inanç ve değerler ile genellikle fikri benzerlikler taşıdığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Engellilerin Medyada Temsili, Engelliler ve Haber, Engelli Çalışmaları, Sosyal Dışlanma, Ayrımcılık.*

¹ Bu makale, Prof. Dr. Nejdet Atabek danışmanlığında Bülent Özdemir tarafından 01.07.2019 tarihinde tamamlanan “*Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu*” başlıklı ve 612521 no’lu yüksek lisans tezinden derlenmiştir.

² Doktora Öğrencisi. Ankara Üniversitesi. bt_ozdemir@hotmail.com. [ORCID: 0000-0002-4586-7762](https://orcid.org/0000-0002-4586-7762)

³ Profesör Doktor. Anadolu Üniversitesi. natabek@anadolu.edu.tr. [ORCID: 0000-0002-5401-1069](https://orcid.org/0000-0002-5401-1069)

PRESENTATION OF NEWS ARTICLES ABOUT PEOPLE WHO HAVE DISABILITIES IN BİRGÜN, CUMHURİYET, HÜRRIYET AND YENİ ŞAFAK NEWSPAPERS

Abstract

The subject of this study is the analysis of the approaches of the newspapers Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet and Yeni Şafak to the people with disabilities and the phenomenon of disability with the help of news articles published in these newspapers between January 1 and December 31, 2005. While evaluating the approaches of the newspapers to the phenomenon of disability, the dominant beliefs, values and stereotypes in the society regarding the people with disabilities were taken into consideration. In addition, the approaches of newspapers were evaluated in the context of supply-oriented and profitdriven journalism, which emerged from the technological and economic transformation in the field of communication and media since the 1980s. In addition, disability studies which emphasize physical and social barriers that exclude the people with disabilities from social participation systematically constitute one of the important points of reference. In this respect, the study aims to reveal the attitude of press towards the people with disabilities. Quantitative and qualitative analysis methods were used in the study. In the quantitative analysis stage, numerical distributions of news articles and columns published about the people with disabilities on all pages of newspapers were determined. In the qualitative analysis stage, critical discourse analysis was applied to the news articles published in the newspapers. In conclusion, it was seen that the news articles published about the people with disability and the phenomenon of disability are gathered around certain themes, and they are frequently produced news by publisher organizations and agencies that focus on circulation and profit by revealing the feelings such as compassion, mercy and sadness. In addition, it was observed that these news articles and columns often have intellectual similarities with the common belief that reduces the social exclusion of the people with disabilities to their personal “incompetence”.

Keywords: *Representation of People with Disabilities in the Media, People with Disabilities and News Articles, Disability Studies, Social Exclusion, Discrimination.*

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

Giriş

Engele sahip insanlar hem haber metinlerinde hem de diğer medya metinlerinde, belli başlı temalar içerisinde yer almaktadır. Bu metinler toplumda engele sahip insanlarla ilgili yaygın inanç ve kanaatleri, kalıplaşmış ön yargıları yineler niteliktedir. Bu bağlamda incelenen gazetelerin, engellilik olgusu ve engele sahip bireylere yaklaşımlarını ortaya çıkarmak, çalışmanın genel çerçevesini oluşturmaktadır.

Tıbbi yaklaşıma göre engellilik çeşitli sebeplerle insanların biyolojik durumlarındaki “bozukluklar” a bağlı olarak ortaya çıkan fonksiyon kayıpları olarak tanımlanmaktadır. Engellileri çoğunlukla profesyonel yardıma ve bakıma ihtiyaç duyan kişiler olarak tanımlayan bu yaklaşımda engelli kimliği, “yetersizlikler” düşüncesi üzerine kurulur. Yetersizlikler düşüncesi pek çok kalıp yargıyı da beraberinde getirir. Türkiye’de engelliliğin tanımlanmasında en sık kullanılan kalıp yargıları “gündelik yaşamlarını sürdürmekte güçlük çeken”, “yardıma muhtaç”, “kendi ihtiyacını göremeyen”, “sınırlı/kısıtlı insan” vb. şekilde sıralamak mümkündür. (UNICEF, 2015: 21) Tüm bu kalıp yargıların sonucunda engelli bireylerle karşılaşıldığında en çok hissedilen duygular da acıma ve üzülmeye duyguları olmaktadır. (UNICEF, 2015: 37)

Engelliliği tanımlamakta kullanılan bir diğer yaklaşım olan sosyal modelde ise engelli bireyleri bağımlı hale getiren yoksulluk, düşük istihdam, eğitim eksikliği vb. etkenlerin biyolojik özelliklerden değil, onları tam bir sosyal katılımdan dışlayan toplumsal bariyerlerden kaynaklandığı vurgulanır. (Thomas, 2002: 39-40; Prilleltensky, 2012 aktaran Meşe, 2014: 83). Bu model sosyal ve fiziki yapıların inşasında farklılıkların göz ardı edilmesine ve bu inşanın “normalite”ye göre düzenlenmesi sonucu engelli bireylerin sosyal katılımdan dışlanmasına dikkat çekmektedir.

Basında yer alan haber metinleri, gerçeklik iddiası taşıyan birer temsil kategorileridir. Bu bakımdan haber metinlerinin kurgusal bir gerçeklik inşa ettikleri söylenebilir. İnşa sürecinde, medyanın sahiplik yapısı, yayın politikası, medya profesyonellerinin haber ve dil seçimleri, profesyonel haber dili, kârlılık kaygısı gibi birçok unsur belirleyici olmaktadır. Engele sahip insanlar, çeşitli biçimlerde haberin konusu olabilmektedir. Bu çerçevede, haber metinlerine konu olan engellilik figürlerinin, söz konusu inşa sürecine ilişkin gerçekliğin kurgusal birer temsilleri olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada, incelenen gazetelerin engele sahip insanlara ilişkin yaklaşımlarının haberlerin analizi üzerinden açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan haberler incelenmiş ve “1. Çalışma kapsamındaki gazetelerde yer alan haberlerin sayısal dağılımı nedir? 2. Haberler hangi sayfalarda, sayfaların hangi bölümlerinde yer almıştır? 3. Engele sahip insanlar ve engellilik olgusu hakkında, gazetelerde yer alan haberlerde öne çıkan temalar nelerdir? 4. Haberlerde yinelenen temalar nasıl bir ideoloji üretmektedir? Bu ideoloji engele sahip insanlar hakkında toplumda yer alan hâkim kalıp yargıları yinelenmekte midir?” sorularına yanıtlar aranmıştır.

1. Haber Söylemi

Dünyada gerçekleşen olayların büyük bir kısmı hakkında fikir edinimi ve kanaat oluşumu büyük ölçüde gazete ve televizyonlardaki haber söylemine dayanır. Büyük olasılıkla diğer hiçbir söylem çeşidi aynı anda haber söylemi kadar paylaşılmaz ve okunmaz. Bundan dolayı haber söyleminin güç potansiyeli çok büyük olup, haber raporlarının biçim, içerik ve anlamının yakından incelenmesinin kültürel, ekonomik, toplumsal ve siyasal iktidarın uygulanımını ve bunu destekleyen ideolojilerin edinimini anlamak bakımından hayati önemi vardır (van Dijk, 2005: 353).

Haberi bir söylem olarak değerlendirmenin önemine vurgu yapan İnal, haber söyleminin çerçevesinin dört temel unsur tarafından belirlendiğini ifade etmektedir. Bu unsurlardan ilki haber söyleminin, gazeteciliğin günlük rutin uygulamaları içinde oluşmasıdır. Habercilik zamansal, mekânsal ve mali sınırlılıkları aşmaya yönelik bir iş olarak örgütlenmiştir. Haber söylemi de bu sınırlılıklar içerisinde üretilmektedir. Bunun yanında haberin söylemi gazetecilerin profesyonel ideolojileri içinde oluşmaktadır. Farklı bir ifadeyle basının ticari bir işletmeye dönüşmesi ile birlikte gelişen gazetecilik normları, haber söylemini

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

biçimlendirmektedir. Ek olarak haberin söylemi haber metninin üretildiği somut tarihsel koşullar ve üretim anı ile belirlenmektedir. Toplumsal yapı içinde dönemsel olarak oluşan siyasal, ekonomik güç/iktidar ilişkileri metinlere yansır. Haber söylemini çerçeveleyen dördüncü unsur ise, haber söyleminin medyanın ekonomi politik yapısı içinde oluşturulmasıdır. Başka bir tanımlamayla kârlılık kaygısı, daha fazla kişiye yönelik içeriklerin hazırlanması gerekliliğini doğurmaktadır. Böylece haberde çeşitlilik azalmakta, benzer içerikler oluşturulmakta ve daha çok satan konular seçilmektedir (İnal, 1996: 95-96).

Haber söylemi, metnin organize edilmesine dayanan bir işlemdir. Metin organize edilirken, bazı bilgilerin seçilmesi ve dışlanması, sözcük seçimleri, cümlelerin söz dizimsel yapısının oluşturulması, cümlelerin aktif ve pasif yapılandırılması, fotoğraf ve diğer görsellerin kullanımı vb. unsurlar, anlamsal örüntülerin oluşumunda belirleyiciliğe sahiptir.

Gazeteciler, habere konu olacak olay hakkında bazı bilgiler toplayarak haberi oluştururlar. Bunların bazıları haber söylemine dâhil edilirken, diğerleri söylemin dışında tutulur. Olayın kendisi olmayan haber söylemi, bu seçme ve dışlama yolu ile olaya ilişkin yeni bir bilgi ortaya çıkarır. Dolayısıyla, haber söylemi aslında, habere konu olan olayın temsil edildiği bir metindir. Haber programlarının süre, alan gibi sınırlılıkları, haber metninin özetlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Haber metni üretilirken bazı bilgilerin seçilip, bazılarının dışlanması, metnin özetlenmesi zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Bilginin seçilmesi ve dışlanması işlemi, profesyonel haber üretim sürecinin sınırlılıklarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, seçme ve dışlama işlemi, medya kuruluşlarının ticari yapılanmasının getirdiği öncelikler, gazetecinin toplumsal bilişi, yayın kuruluşunun yayın politikası, okurların beklentileri gibi unsurlar çerçeveleyebilmektedir.

Haber söylemi, seçmeci bir bilgi ile kurgulanmaktadır. Sosyoekonomik ve sosyokültürel farklılıklara bağlı olarak insanlar, haber söylemini farklı tarzlarda yorumlayıp değerlendirerek farklı kanaat, tutum ve ideolojiler oluştururlar. Ancak, haber söylemini oluşturan seçmeci bilginin temelini başat normlar, değerler ve bunlara dayanan yorum çerçeveleri oluşturur. Böylece haber medyası dünyada olup bitenlerin betimlenmesinde, alternatif kaynak ve enformasyon ile diğer ilgili olabilecek şeylerin dışlanmasını içerir (van Dijk, 2005: 354).

Engele sahip insanlar hakkında Türkiye’de toplumda bazı başat norm ve değerler vardır. Bu insanların acınası oldukları, yardıma muhtaç oldukları, yaşamlarının dramatiklik içerdiği, tuhaf oldukları, başarılarının engelsizlerden daha fazla övgüye değer olduğu, yetersiz oldukları, bundan dolayı eğitimde ve iş bulmada başarısız oldukları bu başat değer ve normlar arasında sayılabilir. Engele sahip insanların yer aldıkları haber söylemlerine bakıldığında, bunların başat norm ve değerler ile bunları çerçeveleyen anlam örüntülerini yeniden üreten söylemler oldukları anlaşılmaktadır. Farklı bir ifade ile engele sahip insanlar hakkındaki haber söylemleri, engele sahip insanlar hakkında toplumda var olan başat ideolojileri yeniden üretmektedir.

Haber metinlerinde muhalif görüşler, farklı bakış açıları her zaman tamamen dışlanmasa da çoğu kez inandırıcı bir konuma yerleştirilmekten çok başat söylemlerin içinde eritilmektedir. Böylelikle alternatif olabilecek fikirler, açıklamalar olayları çerçeveleyebilecek bir konuma ulaşamamaktadır. Metinsel kapanma olarak tanımlanan bu durum, haber söyleminin hiyerarşisi içinde oluşmaktadır. Haber söyleminde bir yandan metnin söylemi egemen söylemlerin içinde kapanırken, diğer yandan farklı okumalara pek fazla olanak vermez (İnal, 1996: 100).

Haber söylemi, gazetecilerin toplumsal konumları ve sahip oldukları ideolojilerin etkisi altında üretilir. Gazeteciler buldukları konum itibarıyla seçkinlerin başat ideolojilerini yeniden üretme eğilimindedir. Çoğunlukla iç gruba dâhil, orta sınıf bir yaşam biçimine sahip olan gazeteciler, yazılarını hem medya kurumlarının profesyonel temsilcileri olarak hem de buldukları iç grubun üyeleri olarak yazarlar. Konumları, gazetecilerin toplumsal bilişlerini ve bundan dolayı dış gruplar hakkındaki enformasyonu işlemeye geçirme tarzlarını şekillendirir (van Dijk, 2005: 356).

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

Haber söylemi, diğer birçoğu içerisinde seçilmiş olan bir olay hakkında, çoğu zaman seçilmiş haber kaynaklarının durum tanımlarına dayanmaktadır. Örneğin, birçok haber söylemi siyasi konularda devlet başkanı ya da başbakanın, asayişle ilgili konularda emniyet müdürünün, savunmayla ilgili konularda savunma bakanı veya askeri bir yetkilinin, ekonomiyle ilgili konularda ekonomi bakanı veya uzmanların görüşlerini içermektedir (Akca, 2009: 93).

Bunun yanında haber raporlarında seçkinlerin söylemlerinin kullanılması, söylem sahiplerinin konu hakkında sahip oldukları bilginin çokluğu ve güvenilirliğinden bağımsız bir şekilde, otorite konumlarını desteklediği gibi, o söylem içerisinde bulunan ideolojilerin yaygınlaşmasını da sağlamaktadır. Güçlü toplumsal bilişlerle uyum içerisinde olan haber söylemi böylece, siyasal, ekonomik, kültürel ya da toplumsal iktidarı onaylatıcı bir işlev görmektedir (van Dijk, 2005: 350). Farklı toplumsal gruplara dâhil olan söylem seçkinlerinin siyasal iktidarı etkileme güçleri vardır. Örneğin, ekonomi söylem seçkinleri olarak iş insanlarının farklı konulardaki söylemleri, haberi çerçeveleyebilme ve ortak duyuyu inşa etme gücüne sahip olan saygın görüşler olarak sunulmaktadır. Ekonomi seçkinlerinin siyasal bir konudaki söyleminin siyasal iktidarı etkileme gücü vardır (Dursun, 2001: 131).

Kendine özgü bir anlatı türü olan haber söylemi, söz merkezli kültürün bir öyküleme biçimidir. Klasik öykümeden kısmen farklı olan haberde, olaylar arasında kurulan nedensel ilişkiler çoğu kez zamansal bir sıradüzen izlemez. Haber anlatısı olayın ayrıntısına ilişkin bir açıklama ile başlayabildiği gibi, kaynaklardan alıntılanan bir cümle haber raporunun başlığı yapılabilir (İnal, 1996: 101). Haber öykülemesinin olanak verdiği ölçüde, habere konu olan olayın kurgusu değiştirilebilir bir niteliktedir. Bu ise, gerçekliğin farklı yanlarının öne çıkarılmasına olanak verirken, birçok yönünün göz ardı edilmesini beraberinde getirmektedir.

Sözcük seçimleri, haber söylemindeki anlam yapılanmasını belirleyen önemli bir faktördür. Farklı sözcükler benzer anlamlara sahip olsa dahi, farklı vurgulara sahip olabilirler ya da farklı kültürel ve ideolojik anlamlar taşıyabilirler. Haber metinlerinde “belirtti”, “ifade etti”, “savundu”, “öne sürdü” gibi sözcük ya da söz öbekleri benzer işlevlerde kullanılmalarına rağmen, çok farklı tonlama ve vurguya sahiptir. “Belirtmek” ve “ifade etmek” daha tarafsız ve olumlu vurgusu ile özne konumunu olumlarken, “savunmak” ve “öne sürmek” özneyi savunulmaya ihtiyaç duyulan bir fikrin savunucusu veya öne süreni olarak konumlandırmaktadır (İnal, 1996: 102).

Haber söyleminde sözcük seçiminin yanında sözdizimi de anlam üzerinde güçlü etkilere sahiptir. Habere konu olan olayın tarafları, cümle içerisinde özne konumuna yerleştirilerek olayın aktif faili olarak tanımlanabilirler. Olumlu durumlarda habere konu olan kişinin aktif konuma yerleştirilmesi kişiyi olumlamaktadır. Bunun tam tersi şekilde haber söyleminde kişiler cümle içerisinde ima yoluyla namevcut olarak yerleştirilebilirler. Olumsuz durumlarda kişinin cümle içerisinde ima yollu namevcut yerleştirilmesi sayesinde, kişilerin olumsuz davranışları azımsanabilir. Kişilerin ya da grupların cümle yapısı içerisinde yerleştirilme biçimleri, bunların olumlanması, olumsuzlanması, olumluluğu ya da olumsuzluğunun azımsanması, gizlenmesi, vurgulanması gibi işlevler görmektedir. Cümleler arasındaki anlamsal, nedensel, sebep ve sonuca dair ilişkiler de benzer işlevsellikte kullanılabilirler (van Dijk, 2005: 356).

Hangi olayın haber olarak değerlendirildiği kadar haberin nasıl çerçvelendiği de söylemin kurucu unsurlarındandır. Başlıklar, giriş cümleleri ve spotlar habere konu olan olayları tanımlayıcı niteliktedir. Olayın hangi boyutunun başlığa çıkarıldığı olumlu ya da olumsuz fikir edinimi bakımından tahakküm gücüne sahiptir. Haber başlığı ve spot, olayla ilgili haberin geri kalanının nasıl okunması gerektiği konusunda çerçeveyi belirler. Haberde kullanılan fotoğraf ve diğer görsel unsurların da anlamı etkileme gücüne sahip olduğu söylenmelidir. Haber metninin başına yerleştirilen “şok haber”, “flaş” gibi yazısal görseller de haberin nasıl okunması gerektiği konusunda yönlendiricidir. Fotoğraf unsuru kadrajlama sayesinde gerçekliğin tercih edilen yanını dayatma gücüne sahipken, fotoğraf altı yazılar da fotoğrafı anlamlandırma konusunda yönlendirme gücüne sahiptir (Akca, 2009: 99).

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

3. Ayrımcılık ve Ötekileştirmenin Haber Söylemindeki Görünümleri

Ayrımcı söylem, farklı toplumsal grup, kişi ve kurumlar hakkında olumsuz inanç, değer, önyargı ve kalıp yargılar içeren dilsel pratikler olarak tanımlanabilir ve genellikle basmakalıp, aşırı basitleştirilmiş kavrayış, kanaat ve inançlardan türetilmektedir. Ayrımcılığın nefret üretmeye yönelmiş biçimi olan nefret söylemi ise bir kişiyi, ya da grubu, ırkı, cinsiyeti, yaşı, milliyeti, dini, cinsel kimliği, engelliliği, ya da politik görüşleri gibi özellikleri nedeniyle küçük düşürmeye, bunlara karşı şiddet ve önyargıyı kışkırtmaya yönelik söylemler olarak ele alınabilir. (Doğanay, 2018: 21; Pankowski, 2007'den aktaran Çelenk, 2010: 215).

Haberde ayrımcı söylem, profesyonel haber üretim süreci içerisinde, grup kimliklerinin olumsuz önyargı ve kalıp yargıları içerecek şekilde inşa edilmesi yoluyla oluşturulmaktadır. Haber söylemi, gerçeğe ilişkin bilgilerin seçilmesi ve dışlanması yoluyla elde edilmektedir. Haber söyleminde olaya ilişkin gerçekliğe ait eksik bilgiler ise, gerçeğe uygun bir biçimde kurgulanmaktadır. Ayrımcı haber söyleminin inşasında, güçsüz gruplar hakkındaki olumsuz kalıp yargılar en azından vurgu yoluyla öne çıkarılır ve grup kimliğinin o kalıp yargılar çerçevesinde düşünülmesi sağlanır.

Haber söyleminde ayrımcılığın oluşturulmasında kullanılan bir diğer unsur da damgalamadır. Damgalamanın nefret üretme potansiyeli taşıdığı düşünülmektedir. Örneğin haberde hırsızlık yapan birinin etnik kimliğine ya da göçmen oluşuna yapılan vurgular bireye özgü olan bir davranışın, gruba atfedilmesini sağlar. Göçmenler, etnik azınlıklar ve diğer güçsüz gruplar çeşitli klişe kalıp yargılarla ve olumsuzluklarla tasvir edilir. Açık ırkçı suistimaller dışında haber söyleminde etnik nitelik ve durumlar, okuyucu/izleyicilerin bunları önyargılarının oluşumundaki bileşkeleler olarak kullanabilmelerini sağlayacak şekilde betimlenir (van Dijk, 2005: 355).

Benzer şekilde engele sahip insanlar da haber metinlerinde belli başlı kalıp yargılarla tasvir edilmektedir. Engele sahip insanların zavallı, acınası ve dramatik bir yaşama sahip olarak, şiddete uğrayan olarak, nadir ve değerli, özel ilgiyi hak eden olarak, alay konusu olarak, yakınlarına yük olarak, cinsel açıdan anormal olarak, başa gelebilecek en kötü şey olarak tasvir edilmeleri medyada kullanılan en yaygın kalıp yargılardır. (Barnes, 1992: 5).

4. Engelliliği Açıklayan Farklı Yaklaşımlar

Engele sahip insanların "engelsizler" tarafından normalin dışında kabul edilmesi, normallik algısı üzerinden geliştirilen yadırgama halini beraberinde getirmektedir. Engele sahip doğan bebeklerin tanrının öfkesinin sembolü olarak görülüp öldürülmesi, engele sahip insanların bir teşhir objesi olarak sergilenmesi, canavar olarak nitelendirilmesi gibi olgular, tarihteki yaklaşımların örnekleri arasındadır (Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği, 2015: 16-17).

Engelliliğe ilişkin ilk ve en eski yaklaşım ahlaki model olarak bilinmektedir. Söz konusu model engelliliğin, ahlaki çöküntüden kaynaklandığını, insanın içindeki 'şeytanın' veya 'ahlaksızlığın' dışı vurumu olarak ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Ahlaki yaklaşımın hâkim olduğu dönemde, engele sahip insanlar ve aileleri için engellilik hali büyük bir utanç kaynağı olmuştur. (Arıkan, 2002: 2).

Çağımızda engele sahip bireyler doğrudan bir ayrımcılığa maruz bırakılmasalar dahi hala merhamet objesi olarak görülmekte ve bu insanlar hakkında yetersizlikler düşüncesi üzerine kurulu bir tahayyül mevcuttur. 1800'lü yıllardan itibaren tıp ve rehabilitasyon alanındaki gelişmelerle birlikte engelliliğe ilişkin yeni bir yaklaşım olan medikal model ortaya çıkmıştır. Bu dönemden sonra, ahlaki model varlığını sürdürmeye devam etse de engelliliği bedenin işlevlerinde fonksiyon kayıpları olarak değerlendiren tıbbi model gittikçe güç kazanmıştır. Tıbbi modelin yaygınlık kazanması ile birlikte sakatlık dini bir konu olmaktan tümü ile çıkmasa da öncelikle tıbbın konusu olarak görülmeye başlanmıştır. Ahlaki modelde tanrının bir gazabı olarak görülen engellilik durumu tıbbi model ile birlikte doğanın işleyişinde bir sapma olarak ele alınmıştır. Tıbbi model engelliliğin tedavi edilmesi gereken normal dışı biyolojik bir durum olduğunu öne sürer. Bu özelliğiyle engellilik deneyiminin zihinsel, duygusal ve toplumsal yanlarını göz ardı eder. Ayrıca

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

engelliliği bireysel bir trajedi olarak niteleyen tıbbi model, ne pahasına olursa olsun normalleşmenin, örneğin: yeniden yürüyebilmenin gerekliliğini öne sürer. Bu da ancak ve ancak profesyonel tıbbi yardımla mümkündür. Bu durum engele sahip bireylerin çevresine ve tıbbi uzmanlığa olan bağımlılığını sürekli olarak yeniden üretmektedir (Yardımcı, 2015: 10-11).

Medikal modelin eleştirisi, engelliliğe ilişkin yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yaklaşımlardan en önemlisi sosyal modeldir. Sosyal model bazı yönleriyle medikal yaklaşıma benzese de çoğunlukla bu yaklaşımdan ayrılan ve onun karşıtı olarak konumlanmıştır.

Sosyal model tıbbi modele karşıt olarak ABD ve İngiltere'deki sakat hareketi aktivistleri tarafından geliştirilmiştir. Mevcut toplumsal yapının sakatlayıcı olduğu fikrine dayanan sosyal modele göre sakatlık deneyimini kuran, bedensel farklılıkları dikkate almayan toplumsal örgütlenmedir. Sosyal modele göre sakatlık tıbbi değil siyasal bir konudur. Engele sahip insanların örgütlenip haklarını talep etmeleri, kendilerine karşı ayrımcılık yapan toplumu dönüştürmeleri gerekmektedir (Yardımcı, 2015: 11).

5. Yöntem

Çalışmada, engele sahip insanların basında nasıl yer aldıklarını ortaya çıkarmak amacıyla, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan haberlere nicel ve nitel analiz uygulanmıştır. Çalışma, engele sahip insanlara ilişkin 1 Ocak 2005 ile 31 Aralık 2005 tarihleri arasında kalan bir yıllık sürede yayımlanan haberleri kapsamaktadır. 1 Temmuz 2005 tarihinde, engele sahip insanların hak ve koşullarını düzenleyici nitelikte olan Engelliler Kanunu'nun kapsamı genişletilmiştir. Engelliler Kanunu'nun yayımlanmasının öncesi ve sonrasında, engele sahip insanların medyada daha sık gündeme geldikleri gözlemlenmiştir. Çalışmanın 2005 yılının tamamını kapsayacak şekilde sınırlandırılmasının temel nedeni, bu süre içerisinde Engelliler Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, engele sahip insanların medyada gündeme gelme sıklığının artmış olmasıdır.

Çalışma kapsamında incelenen haberlere, gazete içeriklerine ulaşmak amacıyla sıklıkla kullanılan ve gazetelerin geleneksel baskılarının örneklerini içeren bir yazılım olan prnet aracılığıyla, anahtar kelimeler kullanılarak ulaşılmıştır. Konuyla ilgili haberleri ortaya çıkaracağı düşünülen anahtar kelimeler belirlenmiştir. Çalışma kapsamında taramaya dâhil edilen kelimeler, "engele sahip, engelli, engellilik, özür, özürsüz, özre sahip, sakat, sakatlık, rehabilitasyon, paralimpik, otizm, otistik, down sendromu, işitme engelli, sağır, görme engelli, kör, bedensel/fiziksel engelli, felçli kelimelerdir. Metin içerisinde bu kelimeleri içeren fakat konu olarak engele sahip insanları ve engellilik olgusunu içermeyen haberler çalışma kapsamına alınmamıştır.

Çalışmada, amaçlar doğrultusunda iki tür araştırma tekniği kullanılmıştır. Bunlardan ilki, nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan ve belli toplumsal kesimlerin medyada nasıl temsil edildiklerinin araştırılmasında sıklıkla kullanılan içerik analizi tekniğidir (Geray, 2014: 137). İçerik analizi iletişim içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş kategoriler ve birimler çerçevesinde sistematik olarak incelenmesini sağlayan ve gazete haber metinlerinin incelenmesinde de sıkça kullanılan bir araştırma tekniğidir (Geray, 2014: 135). Bu tekniğin uygulanması yoluyla, çalışma kapsamındaki gazetelerde engele sahip insanlar hakkında yayımlanan haberlere dair sayısal verilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında, uygulanan içerik analizi ile nitel analize kaynaklık edecek nicel verilerin ortaya çıkarılması sağlanmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen gazetelerden, konuya dair nicel bulgular elde etmek amacıyla oluşturulan kategorileştirmede, haberlerin sayısı ve hangi sayfalarda yayımlandıkları kayıt birimleri olarak belirlenmiştir. Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde 2005 yılında engele sahip insanlarla ilgili yayımlanan haberler konularına göre de ele alınmıştır. Haberler irdelendiğinde, bu haberlerin çoğunluğunun engele sahip insanları, olağanüstü başarı, sportif başarı, şiddet, dramatize edilen yaşam, hak talebi ve istismarı, kurum ve kişilerin düzenlediği yardım kampanyaları ve sağlık konuları çerçevesinde ele aldıkları gözlemlenmiştir. Bu konuların her biri, ayrı kayıt birimleri haline getirilmiş ve

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

incelenen haberler, bu kayıt birimlerinde sınıflandırılmıştır. Bu kategorilerden herhangi birinde sınıflandırılmayan haberler ise, diğer kayıt birimine dâhil edilmiştir.

Belirlenen tarihler arasında, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde yayımlanan haberlerde, engele sahip insanlara ne şekilde hitap edildiği de ayrı bir kategori olarak belirlenmiştir. Engele sahip insanlara haberlerde çoğunlukla engelli, özürlü, sakat, kör, sağır, dilsiz, felçli, tekerlekli sandalyede, otistik, down sendromlu şeklinde hitap edildiği gözlemlenmiştir. Bu hitap şekilleri ayrı kayıt birimleri haline getirilmiş ve incelenen haberler, bu kayıt birimlerinde sınıflandırılmıştır.

Çalışmada kullanılan diğer bir araştırma tekniği, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan eleştirel söylem analizidir. Çalışma kapsamında incelenen haber metinlerine van Dijk tarafından geliştirilen eleştirel söylem analizi uygulanmıştır. Bu teknik çerçevesinde öncelikle, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde engele sahip insanlar hakkında yayımlanan haberlerin metinsel yapıları incelenmiştir. Metinsel analiz aşamasında, haber metinlerinin mikro ve makro yapıları başlığı altında, metinlerin tematik analizi, şematik analizi, semantik analizi ile üslup ve retorik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Eleştirel söylem analizleri içerisinde yer alan eleştirel haber analizi, haber metinlerinin farklı bakımlardan, çeşitli düzeylerde ve bu düzeylerin ilişkili bir biçimde incelenmesini gerektirmektedir (van Dijk, 1988: 15). Ayrıca, bu analiz, haber metinlerinin metinsel yapılarının analizinin yanında, anlamsal ve üretim düzeylerinin de bir arada ele alınmasını gerektirir (Ülkü, 2004: 374). Bu, anlamı etkileyen sosyal faktörlere göre, kelime seçimi, sıralaması, cümlenin etken ve edilgenliği gibi dilbilgisel düzeyi kapsadığı gibi, bu düzeyin ötesinde, cümleler ve kelimelerin anlamsal, kavramsal, işlevsel, zamansal, nedensel ilişkilerini de kapsamaktadır. Bunun yanında, haber metinlerinin genel temaları, konuları, geleneksel şematik yapısı, üslup ve retorik boyutları da analiz düzeyleri içerisinde yer almaktadır (van Dijk, 1988: 10). Ayrıca, haber söylemi, diğer söylemler ve toplumsal alandan bağımsız bir yapıya sahip olmaması nedeniyle, üretim ve yorumlama süreçleri açısından da sosyal bir bağlam içerisinde incelenmesi gereken karmaşık bir iletişim olgusudur (Ülkü, 2004: 374).

Eleştirel haber analizlerinde, haberin okuyucu ya da izleyiciler tarafından anlamlandırılması ve yeniden üretilmesi, sosyo-bilişsel ve sosyo-kültürel bağlamda ele alınmaktadır (Ülkü, 2004: 374). Bireylerin metinleri anlamlandırılmaları, dünyada nelerin olabileceğine dair ön bilgi ve inançlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Metinlerin anlamlandırılması esnasında oluşan belirsizlikler, metnin kendisiyle ya da canlandırdığı bilgiler aracılığıyla tamamlanır. Dolayısıyla haber metinlerinin anlamlandırılması yaygın inanç ve fikirlerden bağımsız değildir (van Dijk, 1981: 266).

Haber metinleri, üretim anı ve koşullarınca belirlenmektedir. Bu bakımdan haber metinlerinin çözümlenmesi, metnin üretim koşullarını da kapsamalıdır. Haber metinleri üretim aşamasında doğrudan ya da pasif olarak üretilmezler. Seçmecî kaynak kullanımı, başlıkların seçimi, tekdüze tempo, seçilen konu hakkında ve özellikle nasıl söyleneceğine karar verilmesi, haber metinlerinin üretim süreçleri içerisinde ele alınabilecek analiz düzeyleridir (van Dijk, 2005: 50). Ayrıca, haber üretimi, önemli bir şekilde sosyal temsillerin etkisini içerir. Haber metinleri, kültür, cinsiyet kimliği, etnik kimlik, ulus kimliği, siyasal eğilim, ideoloji ve baskın hedefler gibi çeşitli sosyal faktörlerin etkisi altında yazılır (van Dijk, 1988: 27).

Haber metinlerinin başlık cümleleri, kişisel bir tercih olmasının yanında, haber raporunun tümüne göndermede bulunur. Haber söyleminin anlamsal makro yapısı, söylem sürecinin tümünün ve söylemin öne çıkarılan en önemli yanlarının açığa çıkarılmasıyla anlaşılır hale gelir. Bunun açığa çıkarılması, metnin özetini ve ana fikrini vermesinin yanında, metnin ana temalarını da belirgin hale getirir. Farklı bir ifadeyle metnin ana temaları, haber raporunun başlığında ve giriş paragrafında hangi temaların öne çıkarılmış olduğundan anlaşılır. Haber metinlerinin okuyucuları/izleyicileri sıklıkla, en önemli bilgilerin haber metninin başlık ve giriş bölümünde verildiği makro yapı stratejisine güvenirlere. Makro yapılar, seçim, kurgulama ve genelleştirme gibi özetleme işlemleri aracılığıyla, bir metnin cümlelerinin anlamlarından elde

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

edilir. Bu işlemler, cümlelerin sıralanışından temalar elde edilmesine olanak veren, belirsiz fakat etkili makro stratejilerdir (van Dijk, 1988: 13).

Metinsel analiz aşamasının diğer bir düzeyi şematik analizdir. Haber metninin geleneksel şematik yapısı, tüm haber metninin makro yapısını ve bir bütün olarak anlamını düzenleme işlevleri görür. Şematik yapı, haber metninin karakteristik kategorileri ve bu kategorileri açıkça ortaya koyan bir kural ya da strateji dizisi olarak tanımlanabilir (van Dijk, 1988: 14). Haber şeması içerisinde başlık ve giriş haber raporunu özetler. Şemanın içerisinde durum ve yorumlardan oluşan haber metni de dâhildir. Durum, ana olaylar ve sonuçları içeren bölümler ile olayın tarihi ve sosyal bağlamını içeren geçmiş bilgisini kapsar. Yorumlar ise sözel tepkiler, tarafların beklenti ve değerlendirmelerini içerir. Bu kategorilerden herhangi birinin yokluğu, sonuçlandırılmamış bir hikâyeyi, okuyucuların sonuçlandırmasını sağlar.

Haber şeması içerisinde en önemli bilgiler genellikle haber başlığı ve giriş paragrafında ifade edilirken, diğer bölümlerde bilgiler önem sırasına göre aktarılır. Bu, gazete ve muhabirler için, üslup çeşitliliğe olanak verirken, bunun okuyucular için anlamı ise, metnin başlangıcının daima en önemli bilgileri içermesidir. Bu durum, kitle iletişimi bağlamında, haber raporlarının kullanımı, haber üretim stratejileri ve metin yapıları arasındaki önemli bir ilişkiye işaret eder. Bunun anlamı, sunulan bilginin hangi bölümlerinin daha önemli olduğunun, muhabir ve gazete tarafından okuyucular için seçilmiş olmasıdır. Bu, okuyucular açısından ise haberi, haber metninin geleneksel yapısına dair inanç ve bilgileri çerçevesinde okumak anlamına gelir (van Dijk, 1988: 16).

Semantik yapı çalışması, kelimeler ve cümlelerin anlamları ile cümleler arasındaki anlamsal ilişkilerin analizini kapsar (van Dijk, 1988: 99). Metnin mikro yapısal analizinin önemli bir parçası olan metin semantiği, kelimeler, cümleler, paragraflar ve bütün söylemin anlamsal yapısının ortaya çıkarılmasına dair bir analizdir. Metnin anlamsal yapısının incelenmesinde yerel tutarlılık önemli kavramlardan biridir. Yerel tutarlılık, metin içerisindeki cümleler, paragraflar gibi önerme içeren bölümlerin, birbirlerine yaptıkları zamansal, durumsal, sebepler ve sonuçlarla ilgili, kavramsal ve işlevsel göndermelerin incelenmesini içermektedir. Farklı bir ifadeyle yerel tutarlılık, metnin önermelerinin aralarında nasıl bir anlamsal ilişki olduğuna cevap arar. Metnin önermeleri arasındaki ilişkiler daima, ortak ve sosyal bilgilere ihtiyaç duyar. Önermeler arasındaki eksik bilgiler okuyucuların, önermeler hakkındaki inanç ve bilgileriyle tamamlanır. Metnin semantik yapısı içerisindeki diğer bir başlık imalardır. Kelimeler, cümleler gibi metinsel ifadeler, ortak sosyal bilgi ve inançlara dayandırılarak, çıkarsama yapılabilecek anlamsal imalarda bulunabilirler. İmalar yoluyla oluşturulan söylenmeyen anlamı, bir söylem biçimi olan haber metnlerine önemli ideolojik içerikler yükleyebilir. Gereklilikler, varsayımlar, çağrışımlar ve iddialar yoluyla metin içerisinde oluşturulan imaların ortaya çıkarılması, metnin önemli ideolojik yüklerinin görünür hale gelmesini sağlar (van Dijk, 1991: 112-114).

Haber metninin üslup analizi, kelime seçimleri, uygun diğer sözdizimleri arasından seçilen alternatifler, farklı bir ifade ile cümlelerin uzun veya kısa, basit veya karmaşık, aktif ya da pasif olması durumlarının metinsel analizini kapsar. Farklı bir ifadeyle biçim, farklı kelime ve söz dizimsel yapılar kullanarak, alternatif söylem biçimleri arasından seçimler yapmak suretiyle bir metin oluşturma işidir (van Dijk, 1991: 116). Özellikle haber raporlarında, “engele sahip insan” “bedensel açıdan farklılığı bulunan kişi” gibi uzun ve karmaşık cümleleri veya söz öbeklerini “engelli”, “özürlü” ya da “bedensel engelli” gibi isimleştirme eğilimleri görülür. Ayrıca, haber dili gibi dilin biçimsel kullanım biçimleri, sıklıkla otorite konumlarından alıntı yapma eğilimindedir. Dolayısıyla, güç konumunun söylemi, hâkim söylem olma özelliği kazanır. Bunun yanında, aktif cümle formunda açıklanan bir söylem, tersine çevrilerek pasif bir konumda sunulabilir. Haber metnlerinde kullanılan dilin dilbilgisel analizi, gazete ve gazetecinin bakış açısını ortaya çıkarır (van Dijk, 1988: 11).

Söylem ve dolayısıyla haber raporları, izole edilmiş cümlelerden oluşmaz. Geleneksel dilbilgisel ve sözel yapının ötesinde, söylem yapılarının analizinin önemli bir adımı, cümlelerin kelime dizilişlerinin ele alınmasıdır (van Dijk, 1988: 12). Bir haber metninde kelimelerin uygun sıralanması aracılığıyla, olayın bir tarafı cümlede özne sırasına yerleştirilerek fail konumuna getirilebilirken, aynı kişi nesne konumunda pasif

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

etkileyen olarak sunulabilir. Bu açıdan, ideolojik olarak temellenmiş bakış açısı, cümle yapılarının yanında, kelimelerin istendik anlamları oluşturacak şekilde uygun sıralanmaları yoluyla da ifade edilebilir.

Metni daha inandırıcı ve ikna edici kılmak adına, metnin her düzeyinde kullanılan çeşitli özel işlemler, metnin retorik yapı düzeyini oluşturur. Bu yapılar, haber bilgisinin daha sıkı örgütlenmesine ileri düzeyde katkıda bulunur ve böylece, inandırıcılığı artırma işlevi görerek, retorik olarak öne çıkarılan düzeylerin okuyucular tarafından daha iyi hatırlanmasına neden olurlar (van Dijk, 1988: 16). Haber metinlerinde kullanılan, şiddetin nesnesi olmuş engele sahip bir insana dair ödünç alınmış bir görüntünün retorik kullanımı gibi, görsel retorik bir unsur, acıma duygusu gibi, bazı özel tutum ve senaryoları etkin hale getirme işlevi görebilir. Haber raporlarında kullanılan, fotoğraflar, görgü tanıklarının beyanları gibi inandırıcı bilgiler retorik yapı düzeyi içerisinde analiz edilecek kategoriler arasındadır (van Dijk, 1988: 81; van Dijk, 1988: 16; van Dijk, 1991: 116'dan aktaran Özer, 2009: 92).

6. Nicel Bulgular ve Yorum

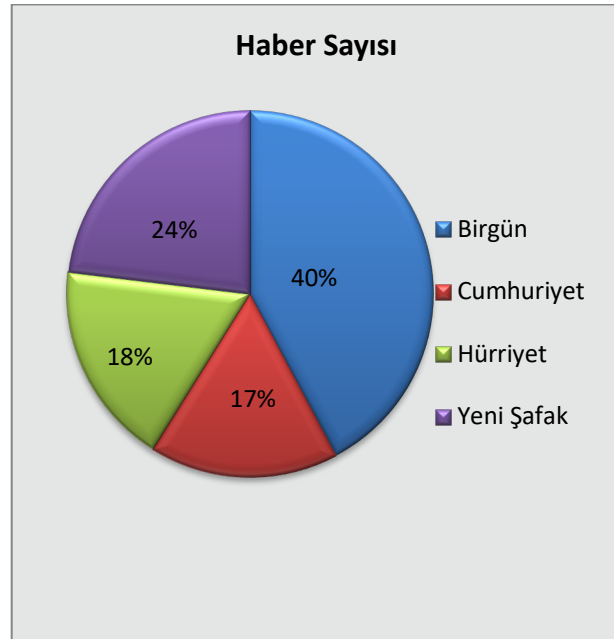
Çalışma kapsamındaki gazetelerde 2005 yılında engele sahip insanlar hakkında 795 haber yayımlanmıştır. Haberlerin büyük bölümü iç sayfalarda yer almıştır.

Gazeteler	Birgün		Cumhuriyet		Hürriyet		Yeni Şafak		Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Birinci Sayfa vd	27	9	8	6	11	7	2	1	48	6
İç Sayfalar	289	91	116	85	137	91	188	98	730	92
Arka Kapak Sayfası	1	0	13	9	2	2	1	1	17	2
Toplam	317	100	137	100	150	100	191	100	795	100

Tablo 1. Engellilere İlişkin Haberlerin Yayımlandığı Sayfaların Gazetelere Göre Sayısal Dağılımları

1 Ocak – 31 Aralık 2005		
Gazeteler	Sıklık Sayısı	Sıklık Oranı %
Birgün	317	40
Cumhuriyet	137	17
Hürriyet	150	19
Yeni Şafak	191	24
Toplam	795	100

Tablo 2. Engellilere İlişkin Haberlerin Sayısal Dağılımı

Şekil 1. Engellilere İlişkin Haberlerin Oranı

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

Gazetelerde yer alan haberlerde en sık olarak yardım kampanyası teması işlenmiştir. Bunun yanında, hak talepleri ve hak istismarları, dramatize edilen yaşam örgüleri, sportif başarılar, fiziksel ve cinsel şiddet, olağanüstü sunulan başarı hikâyeleri ve sağlık en sık rastlanan temalar arasındadır.

Gazeteler	Birgün		Cumhuriyet		Hürriyet		Yeni Şafak		Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Olağanüstü Başarı	17	5	2	1	16	11	10	5	45	5
Sportif Başarı	31	10	6	4	16	11	20	10	73	9
Şiddet	20	6	13	9	21	14	8	4	62	8
Dramatik Yaşam	35	11	9	7	14	9	27	14	85	11
Hak Talebi ve İstismarı	93	29	39	28	24	16	41	22	196	25
Yardım Etkinlikleri	91	29	52	38	36	24	65	34	244	31
Sağlık	9	3	9	7	13	9	13	7	44	5
Diğer	21	7	8	6	10	6	7	4	46	6
Toplam	317	100	137	100	150	100	191	100	795	100

Tablo 3. Engellilere İlişkin Haberlerin Konularına Göre Sayısal Dağılımları

Engele sahip insanların genellikle “engelli” olarak tanımlandıkları gözlemlenmiştir. Bunu “özürlü” tanımlaması izlemiştir. Birgün gazetesinde yer alan haberlerin hemen hemen tamamında engele sahip insanların “engelli” olarak tanımlandıkları görülmüştür. Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde ise çoğunlukla “engelli” tanımı kullanılmış, bunun yanında “özürlü” tanımı da yaygın olarak yer almıştır.

Gazeteler	Birgün		Cumhuriyet		Hürriyet		Yeni Şafak		Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Engelli	283	89	89	65	78	52	101	53	551	69
Özürlü	10	3	26	19	31	21	62	32	129	16
Sakat, Kör, Sağır	5	2	8	6	8	5	3	2	24	3
Felçli, Tkl. Sndy.	7	2	2	1	19	13	9	5	37	5
Otistik, Down	7	2	8	6	4	3	15	8	34	4
Diğer	5	2	4	3	10	6	1	0	20	3
Toplam	317	100	137	100	150	100	191	100	795	100

Tablo 4. Engellilere hitap biçimlerinin gazetelere göre sayısal dağılımları

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

Birgün gazetesinde 2005 yılında engele sahip insanlar hakkında 317 haber yayımlanmıştır. Bu bakımdan Birgün gazetesi, incelenen diğer gazetelere göre, engele sahip insanlara en sık oranda yer ayıran gazete konumundadır. Gazete ayrıca, engele sahip insanlarla ilgili haber, köşe yazısı ve diğer içeriklere sayfa ayıran tek gazetedir. Engele sahip insanlarla ilgili haber, köşe yazısı ve diğer içerikler ağırlıklı olarak gazetenin Hüseyin Eroğlu tarafından hazırlanan Rengahenk adlı bu sayfasında yer almıştır. Haberler ağırlıklı olarak gazetenin iç sayfalarında yer almıştır. Engelliler Birgün gazetesinde en sık oranda hak talepleri ve hak istismarları ile konu olmuşlardır. Gazetede, bu haberleri yardım kampanyası temalı haberler izlemiştir. Hak talebi ve hak istismarı temalı haberlerin yoğun olmasının sebebinin, gazetenin sosyalist sol bir yayın politikasına sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu temaya sahip haberlerin sayısında, 1 Temmuz 2005 tarihinde kapsamı genişletilen Engelliler Kanunu'nun resmi gazetede yayımlanmasının ardından artış olduğu gözlemlenmiştir.

Eleştirel bir yayın politikasına sahip olduğu bilinen Birgün gazetesinin, engele sahip insanlar yararına olduğu söylenen yardım kampanyalarının “moda” olduğu bu dönemde, bu kampanyaları sıkça gündeme getirmiş olması ve bu kampanyalara olumlu yaklaşımı dikkat çekici niteliktedir. Gazetede yayımlanan yardım kampanyası haberleri, sıklıkla dönemin şarkıcı, oyuncu gibi popüler kişilerinin düzenledikleri ve engelliler için para topladıkları etkinlikleri konu edinmiştir. Birgün gazetesinde yardım kampanyaları dışında kalan diğer etkinlik temalı haberler ise sıklıkla bürokrat ve politikacıların engelli okulları, yurtları, dernekleri gibi yerleri ziyaretlerini konu edinen haberlerden oluşmaktadır.

Gazetede en sık rastlanan temalardan bir diğeri ise engele sahip insanların dramatik yaşam kesitlerinin sunulduğu haberlerdir. Engele sahip insanların sadece biyolojik engellilik hallerinin bile, onları kendiliğinden “dramatik” bir yaşam sahibi kıldığına ilişkin yaygın ideoloji, gazetenin yayımladığı bu haberler yoluyla normalleştirilmiş ve bu ideolojinin yaygınlığı devam ettirilmiştir. Engele sahip insanların yaşamlarının dramatik kesitlerinin sunulması yoluyla haberlerin okunurluğunun/izlenirliğinin artışı sağlanmıştır.

Fiziksel ve cinsel şiddet temalı haberler ise Birgün gazetesinin ağırlıklı olarak yer ayırdığı diğer bir konudur. Gazetede yer alan fiziksel ve cinsel şiddet temalı haberleri diğer gazetelerde yer alan bu temaya sahip haberlerden ayıran en önemli özellik, bu haberlerin şiddete uğrayan engele sahip insanların dava ve duruşmalarının takipçisi olma niteliğidir. Gazetede yer alan fiziksel ve cinsel şiddet temalı haberler genellikle birkaç olayın dava ve duruşmalarından gelişmeleri aktarmıştır. Bu bakımdan Birgün gazetesinin fiziksel ve cinsel şiddete uğramış engele sahip kadınların hak savunuculuğunu yaptığı düşünülmektedir.

Yeni Şafak gazetesinde 2005 yılında engele sahip insanlar hakkında 191 haber yayımlanmıştır. Bu bakımdan Yeni Şafak gazetesi, engele sahip insanlara en sık yer veren diğer bir gazete konumundadır. Gazetede yer alan engele sahip insanlarla ilgili haberler, 1 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren Engelliler Kanunu sonrasında yoğunlaşmıştır. Yeni Şafak gazetesi, 2005 yılında engele sahip insanlarla ilgili haberlere ağırlıklı olarak iç sayfalarında yer vermiştir. Engele sahip insanlar, en sık oranda kendilerine para toplanması için düzenlenen yardım kampanyaları ile konu olmuşlardır. Gazetede, ikinci sıklıkta hak talebi ve istismarı konulu haberler yer almaktadır. Yeni Şafak gazetesinde yardım kampanyası haberlerine sıkça rastlanması, o dönemde siyasetçi, şarkıcı, oyuncu gibi popüler kişilerin, engelliler yararına düzenledikleri yardım etkinliklerinin popülerliğiyle doğru orantılıdır. Bu haberler, engele sahip insanların biyolojik farklılıklarının, “yardıma muhtaç” olmaları için yeterli görüldüğüne ilişkin yaygın inancın bir yansıması olarak düşünülmektedir.

Çalışma kapsamındaki diğer gazeteler gibi Yeni Şafak gazetesinde de engele sahip insanların yaşamlarının dramatik kesitlerinin sunulduğu haberler 2005 yılında en sık oranda rastlanan haberler arasındadır. Haberlerdeki dramatisasyon unsuru, engele sahip insanların engelli olmalarıyla zaten “trajik” olan durumlarının, “kötü” bir hayata sahip olmaları veya başlarına olumsuz bir olay gelmesiyle daha trajik hale getirilmesi anlayışına dayanmaktadır. Bu durum, engele sahip olmayan insanların acıma ve üzülmeye duygularını açığa çıkarıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu ise haberlerin izlenme/okunma oranlarını arttırıcı bir özelliğe sahiptir.

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

Çalışma kapsamındaki bir diğer gazete olan Hürriyet gazetesinde 2005 yılında engele sahip insanlar hakkında 150 haber yayımlanmıştır. Hürriyet gazetesi, 2005 yılında engele sahip insanlarla ilgili haberlere ağırlıklı olarak iç sayfalarında yer vermiştir. Engele sahip insanlar, gazeteye en sık oranda, Yeni Şafak ve Cumhuriyet gazetelerinde olduğu gibi yardım kampanyası temalı haberler ile konu olmuşlardır. Gazetede, ikinci sıklıkta hak talebi ve istismarı konulu haberler yer almaktadır.

Hürriyet gazetesi 2005 yılında diğer gazetelerden daha sık oranda fiziksel veya cinsel şiddet temalı haberlere yer ayırmıştır. Engele sahip insanların şiddete uğraması, “dramatizasyon” unsurunu artırıcı bir niteliğe sahiptir. Dramatizasyon unsurunun artırılması ile haberler daha popüler kılınmaktadır. Dolayısıyla, bu haberlerin ticari değerleri de artmaktadır. Bu bakımdan fiziksel ve cinsel şiddet temalı haberlerin sıklığı, Hürriyet gazetesinin popülerlik çerçevesinde oluşturduğu yayın politikasını destekler niteliktedir. Hürriyet gazetesini çalışma kapsamındaki diğer gazetelerden ayıran başka bir konu ise gazetenin sportif başarı ve olağanüstü başarı temalı haberlere diğerlerinden daha sık oranda yer vermiş olmasıdır. Bu temalara sahip haberlerin sıklığının da Hürriyet gazetesinin ana akım yayın politikası ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde 2005 yılında engele sahip insanlar hakkında 137 haber yayımlanmıştır. Gazetede yayımlanan haberlerin büyük kısmı gazetenin iç sayfalarında yer almıştır. Engele sahip insanlar, Cumhuriyet gazetesine en sık oranda yardım kampanyaları ile konu olmuşlardır. Gazetede, ikinci sıklıkta hak talepleri ve hak istismarları, üçüncü sıklıkta ise fiziksel veya cinsel şiddet temalı haberler yer almaktadır.

7. Nitel Bulgular ve Yorum

Engele sahip insanların incelenen gazetelerde en sık olarak yardım kampanyaları ve benzeri etkinliklerle gündeme geldikleri gözlemlenmiştir. Bu haberlerin başlıkları, girişleri ve ana olay sunumları değerlendirildiğinde, üretilen anlamlar bakımından gazeteler arasında önemli farkların bulunmadığı görülmüştür. İncelenen gazetelerde yer alan haberlerin tümünde engele sahip insanların “yardıma muhtaç” olduklarına ilişkin genel bir kabul söz konusudur.

Engelliler için 'perde' diyecekler (Birgün – 03.03.2005)

Engelliler yararına konser (Cumhuriyet – 03.04.2005)

Engelliler için okul (Hürriyet – 17.09.2005)

Ünlüler otistik çocuklar yararına 'ebru' çalıştı (Yeni Şafak – 07.04.2005)

İstanbul'da yayın yapan haftalık "Kentim Gazetesi", gazete satışından elde ettiği geliri engelli yurttaşlar yararına kurulan dernek ve vakıflara bırakacak. (Cumhuriyet – 07.06.2005)

Pop müziğimizin ünlü üçlüsü MFÖ'nün (Mazhar-Fuat-Özkan), 12 Şubat akşamı Bostancı Gösteri Merkezi'nde gerçekleştirilecek olan konserinden elde edilecek gelirin bir bölümü, Omurilik Felçlileri Derneği'ne bağışlanacak. (Hürriyet – 24.01.2005)

Yukarıdaki başlık ve girişlerde görüldüğü gibi engellilik olgusu ve yardım kampanyaları öne çıkarılarak, engele sahip insanların “yetersiz” ve “yardıma muhtaç” olduklarına ilişkin bir anlam inşa edilmiştir. Genelleştirme ve enformasyon eksilimi yoluyla elde edilen başlık ve girişlerde, yardım edilen engele sahip insanların kimler olduklarına ilişkin herhangi bir bilgiye yer verilmeyerek, engellilik “muhtaçlık” fikri üzerinden kurgulanmıştır.

Şener Şen, Özlem Tekin, Mirkelam ve Güven Kıraç'ın sahne aldığı "Mucizeler Komedi" özürülüler için kolları sıvadı. Akatlar Mustafa Kemal Kültür Merkezi'nde sahnelenecek olan oyun, 3 Mart'ta geliri özürülülere bırakılmak üzere özel gösterim sunacak. (Cumhuriyet – 26.02.2005)

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

Beyoğlu Belediyesinin desteğiyle Türkiye'ye gelen Mısırlı sanatçı Nesma Abdelaziz, Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda önceki akşam engelliler yararına konser verdi. Afrika'nın yerel vurmali çalgısı marimba eşliğinde 16 kişilik ekibiyle sahneye çıkan Abdelaziz, davetlilere müzik ziyafeti sundu. Gecede ayrıca, 50 tekerlekli sandalye ihtiyaç sahiplerine dağıtıldı. Ücretsiz konsere katılan dinleyicilerin bağışlarından elde edilen gelir, engelli çocuklar yararına kullanılacak. (Cumhuriyet – 03.04.2005)

Engele sahip insanlar hakkında gazetelerde yukarıda örnekleri yer alan haberler arasında yardım kampanyası temalı olanların öne çıkması, toplumda yerleşik olan, engellilerin “acınası” ve “yardıma muhtaç” olduklarına ilişkin ortak sosyal biliş ile de uyum içerisindedir. Bu bakımdan, haber metinlerinin engele sahip insanlara ilişkin bu kabulleri söylem olarak dolaşımında tutarak yaygınlaştırdıkları ve yeniden ürettikleri düşünülmektedir. Engele sahip insanların “acınası” ve “muhtaç” hallerinin biyolojik farklarından kaynaklandığına ilişkin yerleşik bir inanç da söz konusudur. Yardım kampanyası temalı haber metinlerinde, “yardıma muhtaç” olan engele sahip insanların hangi gerekçelerle yardım talep ettiklerine ilişkin bilgilere rastlanmamıştır. Bunun yanında, yardımın sebepleri, yardımı gerektirecek sosyal koşullara ve ön olaylara ilişkin bilgiler de bulunmamaktadır. Haber metinlerinde yer almayan bilgi boşluklarının okuyucuların ortak sosyal bilişlerinde var olduğu kabul edilerek, metnin bu yönde okunması sağlanmıştır. Böylelikle, “yardıma muhtaçlık” düşüncesi üzerinden genellenen engele sahip insanları eğitim, istihdam, barınma yetersizliği gibi sosyal alanlardan sistemik olarak dışlayan sosyal bariyerlerin varlığı göz ardı edilmiş ve engellilik olgusu yalnızca biyolojik farklılıklara indirgenmiştir.

Yardım kampanyası temalı haber metinlerinde, yardım eden veya buna aracılık eden taraf olarak şarkıcı, oyuncu gibi ünlüler ile politikacılar, sosyal sorumluluklarını yerine getiren hayırsever failer olarak aktif özne konumuna yerleştirilmiş, engele sahip insanlar ise edilgen, yardıma muhtaç nesnelere konumunda sunulmuştur. “Engelli, “özürlü”, “yardım” gibi kelimeler sıkça kullanılarak, engele sahip insanların “pasifliği” ve “muhtaçlığı” ile engelsiz ünlü kişilerin ve politikacıların aktif failer olarak hayırseverliği üzerinden bir bağlam oluşturulmuştur.

Çalışma kapsamındaki gazetelerde engele sahip insanlar, sıklıkla hak talepleri ve uğradıkları hak istismarları ile gündeme gelmişlerdir. Bu kapsamdaki haber metinlerinde, engele sahip insanları “kısıtlı” hale getiren sosyal bariyerlere vurgu yapılmışsa da gazeteler arasında anlam inşası bakımından farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Engellilere merdiven çilesi (Birgün – 03.04.2005)
Bedensel engellinin ATM davası (Birgün – 14.10.2005)
Engellilere bir de bütçe engeli (Birgün – 27.02.2005)
Engelli sporcuya ayrımcılık (Cumhuriyet – 10.02.2005)
Görme engelliler eylemde (Cumhuriyet – 12.05.2005)
Anıtkabir özürülere uygun hale getirilsin (Hürriyet – 04.12.2005)

Mersin'de yaşayan engelliler bankacılık hizmetlerinin işkenceye dönüşmesinden şikâyetçi.
 (Birgün – 03.04.2005)

8 milyon 500 bin engelliye gerekli fiziki ve sosyal koşulları sağlamayıp, onlara evlerinde bir tür hapis hayatı yaşatan Türkiye, Engelliler Haftası'nı kutluyor. (Birgün – 10.05.2005)

Dernekler, yasanın yetersiz ve yanlış olduğunu, sorunlara çözüm getirmediğini savundular.
 (Cumhuriyet – 16.09.2005)

Doğuştan zihinsel engelli Ahmet Murat Seyhun, engelli yurttaşlara sunulan iş olanaklarının yetersizliğinden şikâyetçi. (Cumhuriyet – 27.09.2005)

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Nimet Çubukçu, Türkiye'de, özürllüer alanında egemen olan "böyle gelmiş böyle gider" anlayışının yerini "insana insan olduğunu hissettiren" uygulamalara bırakacağını belirtti. (Hürriyet – 05.12.2005)

Yeni çıkan Özürllüer Kanunu ile özürllüerinin toplumsal hayata eşit katılımını engelleyen bütün düzenlemeler kaldırdı. Tüm kamu kuruluşlarında umuma açık birimler özürllüere göre düzenlenecek. (Yeni Şafak – 08.09.2005)

Yukarıda örneklere görülen Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinin haber başlıkları, girişleri ve ana olay sunumlarında engele sahip insanları kısıtlı hale getiren istihdamdan dışlanma, eğitimden dışlanma, evrensel niteliklerden yoksun mimari yapılar sıkça öne çıkarılmıştır. Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan haber başlıkları, girişleri ve ana olay sunumlarında ise engele sahip insanların sorunlarının toplumsal yanlarının varlığı kabul edilmekle birlikte, o dönemde değiştirilen Kanun'un sorunları çözüyor olduğu savunulmuştur. Hürriyet gazetesi, Yeni Şafak gazetesinden farklı olarak, mimari yapıların engele sahip insanları kapsayacak şekilde evrensel niteliklerden yoksun olan tasarımlarını öne çıkarmıştır.

Engele sahip insanların hak talepleri ve uğradıkları hak istismarları haberlerinde gazeteler, öne çıkardıkları akredite kaynak söylemleri bakımından da farklılık göstermektedir. Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinin haberlerinde, engelli sivil toplum kuruluşu yöneticilerinin söylemleri, alıntılar yoluyla haber metinlerine yerleştirilmiştir. Bu söylemler zaman zaman başlık ve haber girişlerine taşınarak, haber metinlerinin bu çerçevede okunması sağlanmıştır. Öne çıkarılan söylemlerde sorunların sosyo-politik yanlarına göndermeler yapılarak, engele sahip insanların sorunları politik ve toplumsal bir bağlama yerleştirilmiştir. Buna karşın Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri, hükümet yetkililerinin söylemlerini haber metinlerine yerleştirilmiştir. Bu söylemlerin yer yer başlık ve girişlerde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri bu söylemler yoluyla, Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinde sorun olarak öne çıkarılan konuların çözüme kavuşuyor olduğunu vurgulamıştır.

Ertan Erdoğan şu an 21 yaşında, 18 yaşında hayata tamamen küstüğünü ve ailesine "ölmek istediğini" söylüyor. (Birgün – 16.07.2005)

Kayserili Taşdemir Ailesi, çocuk yuvasından aldıkları spastik özürllü Veysel bebeği, hayata döndürdü. 4 çocuk babası Celal Taşdemir, 8 aylıkken "gönüllü aile"si oldukları minik Veysel için, "Sevgimizle yürütmeyi başardık" dedi. (Hürriyet – 06.11.2005)

Çalışma kapsamındaki bütün gazetelerdeki engele sahip insanların yaşamlarının dramatize edilerek sunulduğu yukarıda örnekleri görülen haber metinlerinde üretilen anlamların benzerlik taşıdığı gözlemlenmiştir. Gazetelerin tümünde engele sahip insanların yaşamlarını dramatize ederek sunan haberler, biyolojik engellilik halinin "dramatik" bir yaşama sahip olmak için yeterli olduğu fikri üzerine kurgulanmıştır. "Dramatik" olaylar, biyolojik engellilik halinin ortaya çıkardığı "trajik" duruma, genellikle haber değeri taşımayan farklı olumsuz unsurlar eklenerek trajedinin şiddetinin artırılması yoluyla haberleştirilmiştir.

Engele sahip insanların "trajik" ve "acıması" hallerine biyolojik engellilik durumlarının sebep olduğuna ilişkin toplumda yaygın bir inanç söz konusudur. Dramatizasyon unsuru içeren haber metinlerinde, engele sahip insanları sosyal katılımdan dışlayan inşa edilmiş toplumsal bariyerlere ilişkin bilgilere yer verilmemiştir. Haber metinlerindeki bilgi boşlukları, okurların ortak sosyal bilişlerinde hâlihazırda varolan yaygın kanaat ve inançlarla doldurulmaktadır. Bu bakımdan dramatizasyon unsuru içeren haber söylemlerinin, engele sahip insanların "trajik" hallerinin biyolojik farklarından kaynaklandığına ilişkin yaygın inancı desteklediği ve yeniden ürettiği düşünülmektedir.

Diğer taraftan engele sahip insanların yaşamlarının dramatize edilerek sunulduğu haber metinlerindeki "trajedi"nin yoğunluğu, engelsiz çoğunlukta "acıma" ve "üzülme" duygularını açığa çıkarmakta ve bu

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

yolla haber metinlerinin daha çok okunması veya izlenmesi sağlanmaktadır. Bilindiği gibi haberlerin daha çok okunup izlenmesi ticari değerlerini arttırmaktadır. Bu bakımdan engele sahip insanların yaşamlarının dramatize edilerek sunulduğu haber metinlerine yerleştirilen yoğun trajedinin bir boyutunu da haberlerin ticari değeri oluşturmaktadır.

Cerebral Palsi (Spastik) bir gencin yaşama savaşı: Ben de varım (Birgün - 16.07.2005)
Engelli çocuğun yükü annede (Cumhuriyet – 30.01.2019)
Spastik çocuğu sevgi yürüttü (Hürriyet – 06.11.2019)
Felçli babanın yaşama sevinci (Yeni Şafak – 24.02.2005)

Engele sahip insanların dramtizasyon konusu olarak kullanıldığı haber metinlerinin yukarıda örnekleri görülen başlık ve girişlerinde, “acıklı hal” ve biyolojik engellilik hali bir arada öne çıkarılan unsurlar olmuştur. Ana olay sunumlarında ise “trajedi” unsuru engele sahip insanların “yardıma muhtaç” ve yakınlarında “yük” oldukları temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, engele sahip insanların kendi söylemleri metinlere yerleştirilerek, metinlerin inandırıcılığı artırılmıştır.

Engelli genç, çeyiz yaparak geçimini sağlıyor (Birgün – 03.05.2005)
Üfleye üfleye Mans'ı geçti (Hürriyet – 24.08.2005)
Görmeden görmek (Cumhuriyet – 08.09.2005)
İşitme engelliler minderde fırtına (Hürriyet – 10.01.2005)
Engelli sporcu, bisikletle 500 km yol katedecek (Yeni Şafak – 09.04.2005)

Engele sahip insanların “yetersiz” olduklarına ilişkin geniş bir toplumsal kabul söz konusudur. Yetersizlikler düşüncesi ise çoğu zaman engele sahip insanların biyolojik engellilik halleriyle ilişkilendirilmektedir. Çalışma kapsamındaki gazetelerin sportif başarı ve olağanüstü başarı temalı haberlerinin başlık ve girişlerinde engellilik ile başarı ilişkilendirilerek, engele sahip insanların başarılarının “yüceltildiği” gözlemlenmiştir. Engele sahip insanların başarıları, “yetersiz” olduklarına ilişkin ortak sosyal bilişi boşa çıkararak, şaşırtıcı bir nitelik taşıyor hale gelmektedir. Haber metinlerinde engele sahip insanların “yetersiz” olduklarına ilişkin enformasyon yer almasa da başarının yüceltilmesi yoluyla yetersizlikler fikrinin desteklendiği düşünülmektedir. Sıradan işlerin engele sahip insanlar tarafından yapılabilmesinin sıklıkla haber konusu yapılması, bunun bir göstergesi niteliğindedir.

Azim engel tanımıyor. Van'ın Gevaş İlçesi'nde gerçekleştirilen 'Uluslararası Engelli Buluşması'nda bir araya gelen engelliler hünerlerini sergiledi. 4 metrelik kaya tırmanışını başarıyla tamamlayan engellilerden bazıları da Van Gölü'nde yüzdü. Bir engelli göle atlamadan önce protez bacağını çıkarıp tekneye bıraktı. (Hürriyet – 24.08.2005)

Engelli olmak zor iştir. Adı gibi, önünde birçok 'engel' vardır. Bazen, bu 'engel'i aşabilmektir. İşte Mehmet Kızıltaş bunlardan biri. . . Durmadan çalışıyor ve bütün engelleri aşıyor, Kızıltaş. . . 10 yıldan beridir özel televizyon kanallarında gösterilen ve engellilerin hayat şartlarını konu alan 'Yaşadıkça' programının yapımcısı. Kızıltaş, bu sene Kanada'da ilk defa düzenlenen Uluslararası Engelliler Film Festivali'ne katılıyor. Program, 5 başarılı engelliye konu alan "İçimizden Biri" bölümüyle festivalde başarı elde etmeyi bekliyor. (Yeni Şafak – 06.11.2005)

Engele sahip insanların sportif başarılarının ve başarılarının olağanüstü sunulduğu haber metinlerinde, başarıların aktif cümle yapılarında, engelli faillerin ise aktif özne konumunda sunulması yoluyla başarı teması öne çıkarılmış, başarı kazananların engele sahip kişiler olduğu vurgulanmıştır. Cümle yapıları aracılığıyla başarının engele sahip insanlara içkin kılınması, biyolojik engelliğe rağmen başarılı olunmasının engelsizlerin başarısından daha değerli görüldüğüne yönelik bir anlam inşa etmektedir. Bu bakımdan haber metinlerinin, toplumda yerleşik olan engele sahip insanların yetersizliklerinin biyolojik engellilik hallerinden kaynaklandığına yönelik inancı yeniden ürettiği düşünülmektedir.

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

Kökle omurilik onarıldı (Cumhuriyet – 21.09.2005)
Kök hücre, felçlilere umud veriyor (Yeni Şafak – 04.02.2005)
İlahilerle çocuklara yunus terapisi (Yeni Şafak – 30.08.2005)
Dünyada ilk defa biyonik göz üretildi (Hürriyet – 06.04.2005)
Çipler yaşam umudu oluyor (Birgün – 03.04.2005)

Antalya'da aralarında yabancı uyruklu engelli çocukların da bulunduğu hastalar, canlı Türk müziği ve ilahiler eşliğinde yunus balığı terapisi ile tedavi ediliyor. Merkezde, hastalığın türüne göre müzik ise müzik terapisti Yrd. Doç. Dr. Rahmi Oruç Güvenç ve eşi Azize Güvenç ile yine Oruç Güvenç'in yetiştirdiği yabancı uyruklu öğrencileri tarafından çalınıyor. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nden emekli olan Yrd. Doç. Dr. Oruç Güvenç, ilahilerin, şifayı verecek olan Allaha ulaşmanın en güzel yolu olduğunu belirterek, "Dua niyetine söylenen ilahilerde terapistin görevi ise şifayı verenle alacak olana temiz duygularla, art niyet karıştırmadan aracı olabilmek" dedi. (Yeni Şafak – 30.08.2005)

Engelliliği açıklamaya yönelik yaklaşımlar arasında yer alan tıbbi modelin temel varsayımı, eksiksiz bedensel, zihinsel ve duygusal varoluştan söz edilebileceğidir. Bu anlayışta bedensel, zihinsel ve duygusal farklılıklar yelpazesinin önemli bir kısmı “normal” dışı olarak kabul edilmektedir. Modelde bu tür eksikliklere işaret eden farklar, birer sapma ve bozukluk olarak tarif edilerek, bunların tedavileri hedeflenmektedir. İkinci önemli nokta ise engellilik deneyimine damgasını vuran olumsuz koşulların toplumsal boyutunun tümüyle göz ardı edilmesidir. Engelliliğin kişisel bir trajedi olarak tanımlanması, engele sahip insanları, içinde buldukları koşulların aşılabilirliğine ve bu durumun tümüyle kendi yetersizliklerinden kaynaklandığı fikrine inandırmaktadır (Yardımcı, 2015: 10-11). Engele sahip insanların yer aldığı sağlık temalı haberlerde, engele sahip insanların içinde buldukları koşulların toplumsal kökenlerine yer verilmeyerek engellenmişlik halinin yalnızca kişisel yetersizliklerden kaynaklandığı fikri öne çıkarılmıştır. Başlık ve haber girişlerinde, teknoloji, tedavi ve terapi yöntemlerinin biyolojik farklılığı ortadan kaldırdığı ya da azalttığı vurgulanarak, engele sahip insanlara umut verildiği gözlemlenmiştir. Okunurluğu ve haberin ticari değerini arttırmaya yönelik olan bu metinlerde uzman görüşlerine yer verilerek inandırıcılık artırılmıştır. Metinlerde engele sahip insanların görüşlerine yer verilmemiş, böylece bu kişiler fikirlerin oluşumunda etkisiz kılınmıştır. Bunun yanında, engele sahip insanlar yetersiz oldukları üzerinden genelleştirilmiş ve cümle yapılarında pasif özne konumuna yerleştirilerek, etkisiz failer olarak gösterilmiştir.

8. Sonuç

Haber metinleri, üretildiği dönemin toplumsal güç ve iktidar ilişkileri ile hâkim söylemleri içerisinde şekillenmektedir. Nesnellik, tarafsızlık gibi gazeteciliğin liberal profesyonel ideolojik kodlarının şekillendirdiği haber metinleri, konu hakkındaki yaygın değer ve ideolojileri yeniden üreten söylemlerdir. Gerçeklik, medyada dil ve görüntüler yoluyla belirli bir tarzda yeniden kurulmaktadır ve dolayısıyla, haberler gerçeğin seçilmiş tanımlarını içermektedir (Hall, 2005: 84). Seçme ve dışlama işleminde ve haber metninin kurgusunda, profesyonel gazetecilik kodları, medya profesyonelleri, medya şirketlerinin ticari yapıları ve kurumsal politikaları gibi unsurlar etkili olmaktadır. Bu çerçevede, medyanın ekonomi politik yapısı içerisinde oluşan kârlılık kaygısının (İnal, 1996: 96), engele sahip insanların haber metinlerinde ele alınma bağlamının önemli belirleyicilerinden olduğu düşünülmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de 1980 sonrası neo-liberal ekonomik bir dönüşümün gerçekleştiği bilinmektedir. Eşzamanlı olarak iletişim teknolojilerinde de sıçrama olarak nitelendirilebilecek gelişmeler olmuştur. Uydu ve internet teknolojilerinin kamusal kullanıma açılmasıyla birlikte, medya sektöründe ekonomipolitik bir dönüşüm süreci yaşanmıştır. Bu süreçte uluslararası bir nitelik kazanan medya sektörüne farklı alanlardan yeni sermaye girişleri olmuştur. Anılan dönüşümün haber ve habercilik açısından en önemli sonucu, kamusal yayıncılık anlayışının terk edilmesi ve yerini ticari yayıncılığın almış olmasıdır. Ticari yayıncılığın gelişmesiyle birlikte diğer önemli medya ürünlerinin yanı sıra haber de ticari bir ürüne dönüşmüştür. Ticari yayıncılığın ortaya çıkmasıyla birlikte haberin ticari bir ürüne dönüşmesi, haber üretim sürecinin önemini arttırmıştır. Haberın pazar ekonomisi içerisinde ticari bir ürüne dönüşmesi, diğer ticari ürünler gibi daha düşük maliyetlerle üretilmesi ve daha pahalıya satılması anlayışını beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede, haberin ticari değerini arttıran yüksek okunma/izlenme

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

oranlarının tutturulması, üretim sürecinin en öncelikli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Çalışma kapsamında incelenen engele sahip insanlar hakkındaki haberler, bu bağlamda ticari kuruluşlar olarak medya sektörünün kâr amacıyla üretilmiş ürünleri olarak düşünülmektedir.

Engellilik terimi yaygın şekilde bazı becerilerden yoksun olma anlamında kullanılmaktadır. Bu anlayışta engele sahip insanların “*anormal*” zihinsel veya bedensel durumları, “*yetersizlikleri*”nin ve “*beceri yoksunlukları*”nın sebebi olarak görülmektedir. Buna karşın eleştirel engelli çalışmaları, engele sahip insanların sosyal dışlanmışlıklarını, engelsiz çoğunluk tarafından oluşturulmuş bariyerlerin bir sonucu olarak değerlendirmektedir. Fiziksel, davranışsal ve sosyal bariyerler, engele sahip insanların sosyal etkinliklere katılımını kısıtlamaya zorlamaktadır. Sosyal olarak inşa edilmiş bu bariyerler ayrıca, engele sahip insanları sosyal katılımdan zorunlu olarak dışlamakta ve bunaltma şeklinde işlev görmektedir (Barnes, 1992: 8).

Araştırma kapsamındaki gazetelerde yer alan engele sahip insanlar hakkındaki haberlerin genellikle ilgililik, ilginçlik ve heyecan uyandırma gibi haber değerleri üzerine kurgulandığı gözlemlenmiştir. Engele sahip insanlar, Türkiye’deki toplam nüfusun %12’sini oluşturan önemli bir toplumsal gruptur. Bu insanların yakınları da düşünüldüğünde habercilik bakımından bu haberlerin ilgililik değerleri daha da yükselmektedir.

Ayrıca, bu haberler, engele sahip insanların toplum tarafından “*trajik*” bir yaşama sahip olduklarının düşünülmesi ve engellilere yönelik “*acıma*” ve “*üzülme*” duygularının yoğun olarak hissedilmesi sebepleriyle, engelsiz çoğunluğun yardımseverlik ve merhametlerini açığa çıkaran bir özellik taşımaktadır. Dolayısıyla, engele sahip insanların konu olduğu haberlerin, yayıncı kuruluşlar tarafından her zaman alıcısı olan haberler olarak varsayıldığı düşünülmektedir. Haberin günümüzde, zaman ve maliyet baskısı altında standartlaştırılmış bir şekilde üretildiği göz önünde bulundurulduğunda, engele sahip insanların konu olduğu haberlerin, ajanslar ve yayıncı kuruluşlar tarafından sıkça üretilen ucuz ve paket haberler niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında haber metinlerinde, engele sahip insanlar belli bazı kalıp yargılarla tasvir edilmektedir. Bunlar, metinlerde sürekli tekrar eden klişe tasvirlerdir. Hâkim inanç, değer ve kalıp yargıların söylem olarak yeniden üretildiği bu haber metinlerinin, engele sahip insanlara yönelik “*yetersizlikler*” düşüncesini ve ayrımcılığı pekiştirdiği düşünülmektedir. Bunun yanında dolaşıma sokulan haber metinleri engele sahip insanlar hakkındaki yaygın inanç, değer ve kalıp yargıları destekler niteliktedir.

Araştırmada ele alınan gazetelerde 2005 yılında, engele sahip insanlarla ilgili toplam 795 habere rastlanmıştır. Bu haberlerin 317’si Birgün, 191’i Yeni Şafak, 150’si Hürriyet ve 137’si Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmıştır. İncelenen gazeteler arasında engele sahip insanlara en fazla yer ayıran gazetenin Birgün olduğu verilerden anlaşılmaktadır. Birgün gazetesinde engellilere ilişkin haber sayısının fazla olma sebebinin, gazetenin bu haberler için ayrı bir sayfa ayırmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Hüseyin Eroğlu tarafından hazırlanan bu bölüm haftanın belirli günleri, iç sayfalarda, çoğunlukla tam sayfa olarak yayımlanmıştır. Haber sayısı bakımından Birgün gazetesini Yeni Şafak gazetesi takip etmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen gazetelerdeki toplam 795 haberin 730’u iç sayfalarda, 48’i birinci sayfa ve devamı sayfalarda, 17’si ise arka kapak sayfasında yayımlanmıştır. İç sayfalarda yer alan haber sayısının yüksekliği, engele sahip insanlarla ilgili haberlerin incelenen gazeteler tarafından önem derecesinin düşük görüldüğünün göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde engele sahip insanlar hakkında 2005 yılı içerisinde yayımlanan haberlere konularına göre bakıldığında, incelenen 795 haberin 244’ünün yardım kampanyaları hakkında olduğu gözlemlenmiştir. Sıra ile, bu haberlerin 196’sı engelli insanların hak talepleri ve istismarlarını, 85’i dramatize edilen yaşam örgülerini, 73’ü sportif başarılarını, 62’si fiziksel ve cinsel şiddete uğramış olan engele sahip insanları, 45’i olağanüstü olarak sunulmuş başarı hikayelerini, 44’ü ise, sağlıklarını konu edinmiştir. Yukarıdaki veriler göz önünde tutulduğunda, engelliler yararına düzenlenmiş yardım kampanyaları ile hak talepleri ve istismarlarının konu edildiği haber sayısının

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

incelenen tüm haberlerin yarısından fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bu dönemde engele sahip insanların, gazetelere en sık olarak, yardım kampanyaları ve hak talepleri ile konu oldukları görülmektedir. Hak talebi ve hak istismarı haberlerinin sayısının fazla olmasının sebebi Birgün gazetesinin hem haber sayısının hem de bu temaya sahip haber sayısının yüksekliğidir. Diğer üç gazete de en sık olarak yardım kampanyası temalı haberler yer almıştır. Bu konuları sıra ile dramatize edilen yaşam, sportif başarı, fiziksel ve cinsel şiddet, olağanüstü sunulan başarı hikâyeleri ve sağlık izlemektedir.

Çalışma kapsamında incelenen haberlerde engele sahip insanlar en sık olarak yardım kampanyalarıyla konu olmuşlardır. İncelenen başlıkların hemen hepsinde yardım yapılanların ‘engelliler’ olduğu vurgulanırken, hangi engellilere, ne yardımı yapıldığı ve yardıma ilişkin farklı bilgilere pek rastlanmamaktadır. Yardım yapılanların ‘engelliler’ olduğu genellemesi, aslında engele sahip insanların yardıma muhtaç olduğuna yönelik toplumda yerleşik olan kalıp yargının bir yinelenmesi niteliğindedir. Bu bakımdan, incelenen haber başlıklarının haber metninin geri kalanının okuyucular tarafından anlamlandırılmasında, tüm engele sahip insanların yardıma muhtaç olduğuna ilişkin bir koşullandırmaya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Toplumda yerleşik olan engellilerin yardıma muhtaç olduğu kalıp yargısının yinelenmesi, engele sahip insanların bu durumlarının biyolojik farklarından kaynaklandığına ilişkin zihinsel modeller ve sosyal bilişlerle uyum içerisindedir. Dolayısıyla, okuyucular başlıkta yer almayan bilgileri ortak sosyal bilişlerinden kolaylıkla çekerek haber metninin tümüne ilişkin anlamsal bir bağlam oluşturabilmektedir. Başlıkların engele sahip insanların yardıma muhtaç ve acınası kişiler olduklarına yönelik ortak sosyal bilişleri desteklediğini ve engellenmişliklerinin sosyal kökenlerini görünmez kıldığını söylemek mümkündür.

Engеле sahip insanların haber metinlerine sıkça konu oldukları bir başka konu ise hak talepleri ve uğradıkları hak istismarlarıdır. Çalışma kapsamında incelenen gazetelerin tümünde olumsuz içeriğe sahip hak istismarı haberlerinde, mevzuat düzenlemeleri ile devlet yetkilileri ve politikacıların edilgen cümle yapılarında, pasif özne konumunda, etkisiz failler olarak sunuldukları gözlemlenmiştir. Bu haberlerde pasif cümle yapısı kullanımı yoluyla, engele sahip insanların ayrımcılığa uğramaları ve kötü uygulamalara maruz bırakılmalarında yasalar ve politikacıların sorumlulukları azımsanmış ve önemsizleştirilmiştir. Buna karşın Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde devlet yetkilisi politikacıların yer aldığı olumlu içeriğe sahip hak talepleri haberlerinde, politikacılar aktif özne konumunda etkin failler olarak sunulmuş olumlu bir bağlama yerleştirilmiştir.

İncelenen haberlerde engele sahip insanlar, haber metinlerine sıklıkla başarılarıyla konu olmuşlardır. Engele sahip insanlar, yazılı haber metinlerinde çeşitli vurgular ya da fotoğraflar yoluyla engelsiz olanlardan ayırtılmıştır. Engelli insanlar, “kurban” ya da “talihsiz” olmalarına rağmen, “cesaret” ve “gözüpeklik”leriyle, başarı elde etmiş kişiler olarak dramatik bir unsur haline getirilmiştir. Bu yolla engellilik durumu yalnızca biyolojik bir kategoriye indirgenerek kişiselleştirilmiş ve engellilikle ilgili hâkim kalıp yargılar ve sosyal olarak inşa edilmiş bariyerler haber metinlerinde göz ardı edilmiştir. Başlıklardaki fikir, engele sahip insanların sosyal dışlanmışlıklarının kişisel trajedilerinden kaynaklı süregelen bir şekilde devam ettiği ve engelsizlerin kişisel yardımları ile bu trajedi sonlanmasa da bunun hafifletilebileceği inancına dayanmaktadır. Başlıklar bir taraftan yardımlar yoluyla engelsizleri vicdani rahatlamaya çağırırken, diğer yandan engele sahip insanların sosyal dışlanmış konumlarının toplumsal kökenlerini gizlemektedir.

Engеле sahip insanların haber metinlerine sıklıkla fiziksel ve cinsel şiddete uğradıklarında konu edilmişlerdir. “Acınacak halde olan kısıtlının” şiddete maruz kalması, haberin takip edilirliliğini arttıran bir diğer dramatisasyon kategorisi olarak görülmektedir. Zaten “kısıtlı” olanın bunun yanı sıra şiddet görmesi, “acınacak halini daha da acınacak hale getirerek” habere daha fazla dramatiklik unsuru katmaktadır. Bu yolla haberin takip edilirliliği, dolayısıyla da kârlılığı artırılmıştır. Sosyal dışlanma kavramı, bazı toplumsal grupların ekonomik, siyasal ve sosyal alanlardan tamamen veya kısmen dışlanmasını açıklamaya yönelik bir kavram olarak kullanılmaktadır. Toplumsal katmanlaşmanın bazı grupları dışarıda bırakacak şekilde yapılması sonucu ortaya çıkan sosyal dışlanma, bazı sosyal grupların temel gereksinimlere

Özdemir, B. & Atabek, N. (2020). Engele Sahip İnsanlara İlişkin Haberlerin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Sunumu. *Dördüncü Kuvvet*. 3 (1). 1-20.

erişememesine kadar gidebilen sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Haber metinlerinde üretilen engelli imgeleri, engele sahip insanların sosyal dışlanmasının araçları olabilmektedir. Medyada engele sahip insanların temsil biçimleri, engele sahip insanların kendilerine bakışlarını ve toplumsal konumlarını etkileyen önemli bir etkidir. Olumsuz temsiller, engele sahip insanların benlik saygılarını yitirmelerine ve toplumda olumsuz bir imaj sahibi olmalarına yol açmaktadır.

Kaynakça

- Akca, E. (2009). İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası. İ. Parlak (Editör), *Medyada Gerçekliğin İnşası, Türk Medya Söylemine Eleştirel Bir Bakış*. Konya: Çizgi Kitabevi, 77-106.
- Arıkan, Ç. (2002). Sosyal Model Çerçevesinde Özürlülüğe Yaklaşım. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi* 2(1), 2-7.
- Barnes, C. (1992). *An Exploration of the Principles for Media Representations of Disabled People*. Halifax: Ryburn Publishing.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (Unicef). (2015). *Türkiye’de Engeli Olan Çocuklara Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranış Raporu*. Ankara.
- Çelenk, S. (2010). Ayrımcılık ve Medya. B. Çaplı, H. Tuncel (Editörler), *Televizyon Haberciliğinde Etik* İstanbul: Nadir Kitap, 211-228.
- Doğanay, Ü. (2018). Ayrımcılık, Söylem ve Medya. Ü. Doğanay (Editör), *Ayrımcılığın Yüzleri*, Ankara: Şen Matbaa, 16-38.
- Dursun, Ç. (2001). *Tv Haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Geray, H. (2014). *İletişim Alanından Örneklerle Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Hall, S. (2005). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü. M. Küçük (Editör ve Çeviren), *Medya İktidar İdeoloji*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 73-123.
- İnal, A. (1996). *Haber Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Meşe, İ. (2014). Engelliliği Açıklayan Sosyal Model Nedir?. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*,14(33).
- Özer, Ö. (2009). *Liberal Basın Anlayışı: Objektif Habercilik İdeali, Haber Değerliliği ve Gazetecilik Etiği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Thomas, C. (2002). Disability Theory: Key Ideas, Issues and Thinkers. C. Barnes, M. Oliver, L. Barton (Editörler), *Disability Studies Today*. Cambridge: Polity Press, 38-58.
- Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği. (2015). *Mevzuattan Uygulamaya Engelli Hakları İzleme Raporu 2014 Raporu*. Ankara: Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği (TOHAD).
- Ülkü, G. (2004). Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi. Ç. Dursun (Editör), *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Ankara: Elips Kitap, 371-390.
- Van Dijk, T. A. (1981). *Studies in the Pragmatics of Discourse*. Berlin/New York: Mouton.